

DOMARNA I FINLAND

Svensk Tidskrift har från en aktad och initierad svensk mottagit följande:

SEDAN domarna över de finska »krigsansvariga» fallit, är det skäl att undersöka den utveckling, som utgör bakgrunden till denna process.

Den 26 november 1939 avlossades på ryska sidan nära finska gränsen de omtalade skotten i Mainila. Omedelbart därefter uppsade Sovjetunionen nonaggressionspakten samt avbröt de diplomatiska förbindelserna med Finland. Den 30 november inledde Röda armén sitt stora anfall mellan Ishavet och Finska viken. Samma dag bombarderade hundratals sovjetplan Finlands oskyddade städer och byar. Den 14 december utslöts Sovjetunionen från NF, och alla stater uppmanades att ge Finland sitt stöd.

Nu, sex år senare, sitter Finlands ledande män i tukthus eller fängelse som krigsskyldiga. Hur är detta möjligt?

Det första svaret ger Pravdas ledare 3.11.1939, d. v. s. samma dag som de finska representanterna för tredje och sista gången före kriget anlände till Moskva för att underhandla, kallade av Sovjetregeringen liksom skett med de baltiska ländernas representanter något tidigare. Pravda säger:

»Vi kommer att gå vår väg, den må leda vart som helst. Vi kommer att trygga Sovjetunionens säkerhet utan att bry oss om något annat, och för att nå detta mål komma vi att bryta ned alla hinder, av vilka slag de vara må.»

Dessa ord och vad som följde på dem, anfallet mot Finland, skedde vid en tidpunkt, då Sovjetunionen »för att garantera sin trygghet» redan hade ockuperat Baltstaterna och halva Polen och genom Ribbentrop-avtalet nästan stod i förbund med sin starka granne Tyskland.

Rysslands krav för sin säkerhet i förhandlingarna med Finland utgjordes av en del av Karelska Näset, demolerandet av befästningarna på Näset, öar i Finska viken, Hangö och en del av Petsamoområdet. Sedan kriget utbrutit uppfattade Finlands folk den av Sovjetunionen tillsatta Kuusinens marionettregering såsom en händelse, vilken röjde ytterligare ett krigsmål: hela Finlands erövring. Truppernas anfallsmål: Helsingfors och Torneälv pekade i samma riktning.

Finlands tappra motstånd tillsammans med yttre politiskt stöd räddade under vinterkriget landet. Så följde Moskva-fredens period 1940—41. Vilken fred? »En fred utan rättsskydd» rubricerades den i Finlands blåvita bok, som utgavs av utrikesministeriet. Sovjet-

unionen ingrep oavlatligt i landets yttre och inre angelägenheter oberoende av fredsfördragets bestämmelser. Kriget mot Finland fortsatte, men blott under andra former. Sovjetregeringen blandade sig i det finska presidentvalet genom att 6.12.40 meddela, att den ansåg att Finland visade att det ej önskade uppfylla bestämmelserna i fredsfördraget, om Tanner, Kivimäki, Mannerheim eller Svinhufvud valdes till president. Vid regeringens bildande nämndes ministrar, och detta underströks med hot. Sovjetregeringen nekade Finland försvarsförbund med Sverige, tvingade Finland att förstöra befästningarna på Åland, tvingade Finland godkänna transitering av ryska trupper till Hangö, fordrade att få Petsamo nickelgruva, tvingade Finland att överlämna en mängd lok och c:a 2,000 järnvägsvagnar och inledde i januari 1940 rent av handelskrig med Finland, trots goda löften om handelsutbyte. Sovjetunionen organiserade dessutom i Finland ett starkt spionnät. Kommunistiska partiet tog order direkt från Moskva och ordnade gatukravaller, därvid »Sällskapet för fred och vänskap med Sovjetunionen» hjälpte till efter bästa förmåga. På Karelska Näset och i Hangö höllos stora styrkor anfallsberedda och den sovjetryska flottan rörde sig ständigt på Finska viken. Läget vid gränserna påmint om krig. Enligt officiella källor trängde ryska patruller eller fartyg in på finskt område 109 gånger under mellanfreden, och flygmaskiner flögo in över finskt område 85 gånger, ibland ända till de centrala delarna av landet. Allt detta måste bibringa det finska folket uppfattningen att Sovjetunionen hyste avsikt att fortsätta det avbrutna anfallet mot Finland.

Den tyska järnringen efter erövrandet av Norge (9 april—9 juni 1940) sträckte sig ända till Petsamo. Det lilla Finland ställdes inför två stora faror. Ryssland, som låg närmare och som redan anfallit landet ansågs vara den större av dessa två faror, i synnerhet med exemplen från baltstaterna för ögonen. Självbevarelseinstinkten drev Finland över på Tysklands sida. Den ekonomiska faktorn var härvid en av de viktigaste då landet ej var självförsörjande. Det hade inte varit möjligt under fredstid, ännu mindre nu sedan Karelen förlorats och över 400,000 människor därifrån evakuerats till Finland och industrien nödgades leverera varor för export, så att landet skulle kunna leva och ge arbete åt folket. Vid denna tid förnekades ute i världen inte Finlands moraliska rätt att söka återta Karelen. Låt oss endast anta att Tyskland överfallit Sverige och erövat Skåne, Blekinge, Halland och Småland vilka till storleken ungefär motsvara Karelen. Skulle vi inte söka återta dessa områden vid första lägliga tillfälle?

I samband med krigsansvarighetsprocessen har det talats mycket om transiteringen av tyska trupper genom Finland och hur de i samband därmed nästlade sig in i Nord-Finland. Transiteringen var verkligen en politiskt farlig sak, men man bör ha i minne att ryska trupper redan befunno sig inne i Finland, i Karelen och i Hangö samt att ryska flottan låg längs Finlands kuster. Dessutom: innan de tyska permissionstågen började gå genom Nord-Finland, gingo ryska trupptransporter med början den 6.9.1940 genom hjärtat av Finland till Hangö, efter rysk påtryckning och i strid mot bestämmelserna

i fredsfördraget. Även Sverige hade av omständigheternas makt tvingats att sluta ett liknande fördrag om transitering med tyskarna redan i början av juli 1940.

Själva krigsutbrottet 1941 skedde åter på ryskt initiativ. Redan den 22.6.41 bombade ryska plan Alskärs och Porsös befästningar, två finska krigsfartyg, ett handelsfartyg och en mängd orter i närheten av Hangö. På Karelska Näset öppnades eld mot finska gränsposteringar och i Petsamo besköts ett finskt handelsfartyg med artilleri. Den 25.6. bombade Sovjetunionens flygvapen 16 olika städer och orter, bl. a. Åbo, St. Mickel och Kotka, varvid stor förödelse uppstod ehuru 26 av bombplanen skötes ned av finska plan. Samma dag öppnade det ryska artilleriet eld längs hela gränsen. Först därefter gav den finske överbefälhavaren order om att besvara elden, men förbjöd uttryckligen överskridande av gränsen. Först den 28.6 gav finska högkvarteret sitt tillstånd för spaningsavdelningar att överskrida gränsen, och först den 10.7 överskredo de finska trupperna den uppdragna gränsen för Moskva-freden.

De områden av Karelen, som Finland fick avstå i Moskva-freden, införlivades officiellt med Finland 6.12.1941. *Det bör understrykas, att någon liknande åtgärd med avseende på Öst-Karelen aldrig godtog av regeringen.* Tvärtom läto de officiella finska kretsarna de nationellt-romantiska patrioterna klart förstå att detta ej kunde komma i fråga. Vidare vägrade finska regeringen trots talrika tyska påstötningar att anfälla Leningrad, det finska flyget fällde inte en enda bomb i staden. Finland förde sitt eget krig och ville ej blanda sig in i stormakternas kraftmätning, mer än det tvingades till av omständigheterna.

Sen till frågan om fredsslutet som har livligt diskuterats. I krigsansvarighetsprocessen nämndes åtta fredsförsök, tre av dessa ansågos ha försummats. Fem erkänner man således ha blivit utnyttjade, men ej heller dessa ledde till resultat. Varför inte? Därför, att den ena av parterna inte kan sluta fred utan den andra och därför att Sovjetunionens villkor voro omöjliga att godtaga. Andra världskrigets slagord, »kapitulation utan villkor» var inte lockande. Dessutom förelåg ingen möjlighet för Finland att sluta separatfred så länge Tyskland var en militär maktfaktor att räkna med, således ända till 1944. Följden hade endast blivit att landet ockuperats och blivit krigsskådeplats i kriget mellan Ryssland och Tyskland i ännu högre grad än förut.

Den för Finland tunga freden slöts 1944. Den kommer att i tiotals år trycka sin stämpel på livet i Finland. Genom densamma förlorade Finland dyrbart land. Skadeståndsbestämmelsen har gjort det fattiga finska folket ännu armare. Och vad värre är: Finland har blivit en av Sovjetunionen övervakad polisstat och allt detta sker under demokratins täckmantel.

Nu senast ha vi fått följa den rättskamp som har förts i samband med krigsansvarighetsfrågan. Emot all logik diskuterades det att krigsansvarigheten skall undersökas endast för det senaste kriget. Det är klart att man då inte strävat att nå sanningen. Finlands krig 1939 och 1941 bilda en helhet. Endast på denna grundval kunna orsa-

kerna och följderna undersökas. Mot nordisk rättsuppfattning och mot Finlands grundlag har Sovjetunionen med våldets rätt tvingat Finlands riksdag att stifta en krigsansvarighetslag med retroaktiv verkan. Även förbjuder grundlagen uttryckligen tillsättande av specialdomstolar. Men ej nog med detta. Rättegången har betytt föga: åklagaren har alltid haft rätt. Ännu i sista skedet, sedan domarna fallit, framtvingade segrarmaktens representanter dessas skärpning.

Förvisso ha många feltag begåtts i Finlands kamp. Men Finlands folk och dess ledare ha ärligen stritt för att bevara landets frihet både på slagfältet och inom politiken. De ha kämpat på ett sådant sätt att de ej behöva frukta för historiens dom. Låt oss minnas Winston Churchills radiotal 20.1.1940:

»Endast Finland — det i en dödlig fara svävande storartade Finland, det ädla Finland — visar, vad fria män kunna åstadkomma. Den tjänst Finland har gjort mänskligheten är storslagen... Vi kunna ej säga hur Finlands öde skall gestalta sig, men den kvarlevande civiliserade mänskligheten kunde ej skåda en sorgligare syn än om denna strålände nordiska ras skulle krossas och tvingas av den väldiga övermakten in i ett slaveri, som är värre än döden. Om det frihetens ljus, som ännu brinner klart i det kalla Norden, slutligen skulle släckas, vore detta kanske början till en mörkrets tidsålder, som mörklägger alla spår av mänsklig utveckling under tvåtusen år.»

* * *

Svensk Tidskrift har gärna velat bereda plats för detta inlägg, representativt som det är för vad många tänka både i Finland och Sverige.

För svensk rättsåskådning har processen i många hänseenden tett sig skrämmande motbjudande. Avskärmandet av vinterkriget; retroaktiviteten hos lagstiftningen och inrättandet av specialdomstolen; den partiella censuren av rättegångsförhandlingarna och restriktionerna för försvaret och de anklagade när dessa skulle utföra sin talan; slutligen dömandet i förväg av de utpekade och höjningen i sista stund på politiska order av straffen i några fall — domslut fällda under dylika förhållanden kunna för en objektiv opinion inte bli annat än politiska aktioner mot personer, vilkas patriotiska motiv ingen kan sätta ifråga. Den opartiskt prövande allmänheten torde inte låta dupera sig, om Sovjetunionen tänker åberopa domstolsutslaget såsom en laga replik till sin favör på N. F:s sista större livsytring: det enhälliga fördömandet av Rysslands anfall mot Finland 1939.

Trots allt vilja dock många svenskar vittna, att mycket i avvecklingen av detta pinsamma rysk-finska mellanhavande även här ses med realistisk förståelse. Finland hade i vapenstillestånds-

traktaten, med eller utan klar insikt om innebörden och konsekvenserna, såsom den tappande parten tvungits till medgivande att öppna processer mot sina egna; utan de förnyade eftergifter, som i fjol måste göras vid speciallagens stiftande, torde ett gott förhållande till Sovjetunionen inte ha kunnat nås. Statsraisonen bjöd att makt gick före rätt. Under förhandenvarande omständigheter sköttes processen med nationell värdighet. De relativt milda domarna tala i samma riktning. De i Finlands tjänst grånade och förslitna män, som utan att ändra en min mottogo sina domar, gjorde om än säkerligen i bittraste känslor ett nytt tungt offer för sitt land. Deras personliga intressen ha fått underordnas nationens. De lita förvisso på att oväld bor endast på framtids tunga. De lita säkerligen inte förgäves.

Det kan heller inte bestridas, att processen varit ägnad att kasta åtskilligt nytt ljus över den finska politiken från hösten 1940. Man förvånar sig särskilt över den bristfälliga kontakten mellan regeringen och folkrepresentationen och överhuvudtaget regeringens svaga kontroll över händelseutvecklingen. Det är lätt att begripa, hur den finska statsledningen efter Moskvafreden och Sovjetunionens ideliga pressningar ängslades för sitt lands öde. Den dödsfarliga alliansen med Tyskland synes dock tillkommit utan större planmässighet eller kallt kalkylerande. Finland drevs nästan redlöst i armarna på det just då segerrika Tyskland, utan att den ena handen riktigt visste vad den andra gjorde och utan att Berlinministerns riktiga rapporter bragtes till den medansvariga riksdagens kännedom. Finlandsvänliga svenska bedömare förnummo hösten 1940 meddelandet om de tyska transiteringstruppernas landstigning i Finland från första stund mera allvarligt olycksbådande än det finska folket gjorde. Även klokheden av beslutet att låta den finska armén överskrida 1939 års gräns trots de enträgnaste engelsk-amerikanska varningar drogs genast i tvivelsmål i Sverige även bland dem, som levde kvar i stämningen att »Finlands sak är vår». Dessa och andra aktiva eller passiva åtgöranden åvälva enligt vår syn inte Finland någon skuld. Men de komplicera bedömandet av den finska politiken efter 1940, hur förståelig statsledningens uppträdande än är såsom en av det finska folket självt länge känslomässigt gillad reaktion mot den östra grannens fortsatta hotfulla tryck.